

ŞURA-YI ÜMMET, No: 140, 9 Şubat 1324 – 1 Safer 1327 [22 Şubat 1909],
Sahib-i imtiyaz: Doktor Bahattin [Şakir], Müdür: Mustafa Asım, Servet-i Fünun Matbaası, İstanbul.

Emrâz-ı İçtimâiyemiz

Devr-i sâbıkın muayyen, kestirme tek bir tedbir-i inzibatı vardı ki o da vekayii kuvve-i kâfiye ile bastırmaktan ibaret idi. Adı bir hırsızlık veya bir katl için böyle bir tedbir kifayet edebilirse de istidâdât-ı tarihiye ile tahammür etmiş müzmin ızdırabât için bu kabîlden tedâbirin kifayetini iddia etmek kadar abes bir şey yoktur. Hükümet-i müstebide emrâz-ı içtimaiye ve tarihiyemizi hep öyle muvakkat ve gayr-i kâfi ilaçlarla tedavi etmek zu'munda bulunduğundan hiçbiri ifakât bulmak şöyle dursun cümlesi günden güne vahamet kesb etmiştir.

Zan ederim ki nasıl hazırından hiçbir ferd yoktur ki devletin dahilî gavâilden bir an hâli kaldığını der-hatır edebilsin.

Hemen mütemadi bir surette simah-ı teessüfümüze vasıl olmaktadır ki Hicaz'da Vehhabiler hüccâcın önüne çıkararak icra-i şekavet ediyor; Yemen'de Zeydiler imamı devlet aleyhine hurûc ve isyan ederek harp ve darp devam ediyor. Kürdistan'da bazı aşâir kura üzerine musallat olarak çapulculuk ve katl-i nüfus fesahatlerine germî veriyor. Irak'ta kabâil arasında katl, isyan zuhur etmiş; Kudüs'te Rum ve Arap Ortodoksları arasında kanlı ihtilafât zuhur etmiş; Rumeli'nde kilise ve kavmiyet münazaâtı şiddetle hüküm sürüyor; Sisam'da

halk arasında fesat mevcut; Girit'te ekseriyet-i ahalide tabiyet-i Osmaniye'nin son rabitasını kırmaya büyük bir tehalük meşhuddur.

İşte devletin mütemadiyen içinde çalkandığı gavâil bunlardır. Hükümet-i müstebidenin bütün bu mesâil-i mühimmeye karşı düşündüğü yegane tedbir bu hadisâtı kuvve-i askeriye ile bastırmak, u'sât ve eşkıyayı tedib ve tenkil etmek bunun için mütemadiyen sevkîyât-ı askeriye ile iştigal olunagelmiştir. Yemen'e asker, Hicaz'a asker, Havran'a asker, Irak'a asker, Kürdistan'a asker, İran hududuna asker, Sisam'a asker, Rumeli'ye asker, Bulgar hududuna asker, Sırbistan hududuna asker, Arnavutluğa asker, her tarafa asker.

Zavallı asker, hayatlarından yüzde seksen ve hatta doksan nispetinde büyük bir fedakârlığı göze aldırarak bütün bu meşakkatli seferleri sakitâne, mutiyâne ihtiyar ederdi. Devletimize asi diye Arab'a, Kürd'e, Bulgar'a, Rum'a, Ulah'a kurşun çeker ve memleketin asayişini temin ve tesis etmek gibi bir vazife-i mukaddeseyi ifa etmekle bi-hakkın müftehir olurdu.

Hadisât ve vekayie gelince suret-i katiyede zâil olmaktan uzak bulunuyordu. Ve hâlâ da öyle uzak bulunmaktadır.

Hükümet-i müstebide, hâzâkatında büyük bir it'minan hasıl etmiş bir mütetabbibin her maraza karşı lapa tavsiye etmesi kâbilinden olarak, her isyanı bilâ-tedkik kuvve-i askeriye sevkiyle bertaraf etmekte ve başka hiçbir mütalaa-i amikaya müstenid bir tedbir-i muvafık düşünmekten kendini vareste tutmakta devam eder dururdu.

Fakat artık hükümet-i meşrutanın bu tarîk-i nâ-hem-vârda kalması, bin kere muvaffakiyesizliği tecrübe olunmuş aynı tedbiri istimalde anudâne ısrar eylemesi caiz olamaz.

Artık bu gavâil ve mesâilden her birinin esbâb-ı amika-i içtimaiye ve tarihiyesi derpiş edilerek fenn-i içtimai ve tarihin muavenet-i istidlalâtı ve kavâ-nini ile en muvafık suret-i tesviyelerini düşünmek ve bulmak hükümet-i meşrutanın akdem ve caibindedir.

Vehhabiler mütemadiyen hüccâc kervanlarını kesip kırıyorlar bu hadisenin amik bir sebep-i içtimaiyesi vardır ki bize göre Vehhabiler'in ve sair kabâilin hayme-nişin olmalarıdır. Hayme-nişin kabâilin her fırsatta harp ve darbı göze aldırarak, kattâ'-i tarîklığa ve şekavete süluk etmesi bedihiyât-ı tarihiye ve içtimaiyedir. Bu hayme-nişinlerin taslitâtına nihayet vermek ancak hayme-nişinliklerine nihayet vermekle kâbil olur. Hükümet-i müstebide bu pek aşîkar olan tedbiri aklına bile getirmemiş ve istihsaline katiyen çalışmamıştır, yalnız bir şey düşünegelmiştir: Şekavet zuhur ettikçe eşkıyanın üzerine asker göndererek kabâili tedib ve tenkil etmek. Bunun neticesi ise muvakkat surette Urban'ın bir noktadan itibaren igtayâbı, diğer bir tarafta zuhurlarından ibaret olurdu. Kazanç bu kadar ehemmiyetsiz olduğu halde ziyaât pek müthiştir:

Memleket mütemadiyen o asi ve şaki namıyla tavsif olunan ahali-i Osmaniye'nin mevcudiyetlerinden satvet ve kuvvet-i Osmaniye'ye bir izdiyad husûle geleceğine az çok kuvvetli kıtaât-ı askeriye'nin sevkinden nüfus-u adidenin helakından büyük bir halel âriz olmaktadır.

Hükümet hiçbir zaman hatırına getirmek istememiş ki bu Urban'ın muntıkalarını tahdid ederek onları o muntıkaları dahilinde geşt ü güzâra ve vahalar teşkiline ve ziraatle iştigale icbar etsin. Halbuki bu Urban hadisâtının yegane çare-i ref' ve izalesi bundan ibaret olduğu aşikardır.

Şu kadar ki Urban muntıkalar arasında tahdid ve tazyik emek ve onlara esbâb-ı iskan ve ziraati teshil ve talim eylemek gayet mütemadi ve şedid bir himmete ihtiyaç his ettirdiği halde muvaffak surette usât üzerine bir kuvve-i askeriye sevk etmek nispeten suhuletli bir iştir; lakin tedbirin suhuleti değil müessir olması matlubdur; muvakkat bir tedbirde faide yerine mazarrat, hem de derin ve büyük bir mazarrat âriz olduğu göz göre malum iken o gibi tedâbir-i muvakkateden bir türlü ayrılmak istememek tabii kiyâset ve fatânet namına layık görülemez.

İşte Anadolu ve Asya vilayetimizde hüküm-fermâ olan gavâil hakkıyla tedkik olunacak olursa, küçük bir istisna haricinde sebep-i hakikleri ahalinin bir kısmı göçebe hayme-nişin, diğer kısmının ise sakin ve zürrâ' olduğu tezahür eder. O halde hükümet-i meşrutamızın en müstacel vezâifinden bu esbâb-ı amike-i içtimaiyenin salim bir tarîk-i tekâmülde tahavvül ve salâhlarını temin etmek çarelerini aramaktır.

Ancak bu sayede birkaç sene zarfında, en ziyade on, on beş sene sonra zürrâ' halkımızı Urban ve aşâir üzerine sevk edip kırdırmaktan kurtuluruz, ve göçebelik ve hayme-nişinlik bedâvetinde kalmış ahali-i Osmaniye'mizin de kuvvâ-yi içtimaiyesinden bir istifade-i mühimme temin edebiliriz. Aksi takdirde ise memâlikimizin vüsatı, ahalimizin kesreti satvet ve minnetimizin tenâkusunu mucip olmakta devam eder. Hele bir kere bu müşkilâtı ve boş seferlerden zavallı Anadolu'ya târî olan tenâkus-i nüfus, harâbiyet, sefalet, istihâle-i ırkiye şiddetle ve süratle nazar-ı itibara alarak bir an evvel o kıt'a-i mübarekenin esbâb-ı umrân ve tekâmülü temin olunmak elzemdir.

Gavâil-i memleketin diğer büyük bir kısmı da münâzaât-ı kavmiyedir. Bu münâzaât da devletin en nazik ve en mühim mesâil-i dahiliyesinden birini teşkil eder. Altı yedi aydan beri bu münâzaâtın sükunet-pezîr olması mahzâ İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin anâsır-ı muhtelifeye karşı tavsiye eylediği uhuvvet, müsavat, hüsn-i niyet esaslarının muvakkat olarak sürmekte olduğu hükümden neşet etmiştir. Anâsır arasındaki münâzaâtı kurşunla, dipçikle bastırmaya memur edilen ordu zâbitâm, kahraman zâbitânı hükümet tarafından takip olunan bu meslek-i zecrinin kifayetsizliğini görüp anlamış ve bu münâzaâtın neticesi

devletin zaafını, inkisâmmı, milletin kırılmasını mucip olacağını ayne'l-yakîn bilmiş idi. Bütün o münâzaâtın bertaraf olması ise ancak herkese müsavat, hürriyet tamme-i kanuniyenin temini ile kâbil olacağını idrak eylemiş idi.

O kahramanlar bu keşf ettikleri çareyi gayet açık ve samimi bir lisan ile umûm anâsıra tebliğ ederek memleketin esbâb-ı terakkisini düşünmekten aciz kalan ve ancak menâfi'-i şahsiye teminini pişvâ-i âmâl kılan hükümet-i müstebideyi yıkmak için muavenet-i biraderânelerini, müzâheret-i vatanperverânelerini istediler; bütün anâsır bilâ-tefrik-i din ve mezhep bu davet-i ulviyeye icabete şitâbân oldu; hükümet-i müstebidede o âlî himmet cemiyetin, İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin idare-i âheninne karşı sukut etti.

Görülüyor ki memleketin en müzmin ve mühlik ıstırabât-ı içtimaiye ve tarihiyesinden olan münâzaât-ı kavmiye ve unsuriyenin dava-i yeganesini en evvel teşhis ve keşf eden Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti'dir. Bu çare-i mekşûfun nihayetine kadar ve maraz kâmilen zâil oluncaya değin temin-i tatbiki de Cemiyet'in tesis ettiği fırka-i siyasiye için en esaslı vezâifinden biri olmuştur.

Osmanlı İttihad ve Terakki Fırkası'nın siyasi programını mütalaa edenler tabii bilirler ki bu fırka-i siyasiyenin ahz-ı âmâlî Devlet-i Osmaniye'yi terkip eden anâsırın kaffesine ve kaffe-i efrâdına müsavât ve hürriyet-i tamme-i kanuniye ve serbestî-i tam mezhebî temin eylemektir. Fırka bu hususta katiyen her türlü taraftarlık şaibesinden masûndur. Rum vatandaşlarımızın kanun huzurunda müsavât-ı tammesi, icra-i ayin cihetinden serbestî-i tammı ne kadar mültezim ise Bulgarların veya Ermenilerin de aynı hukuk-i mukaddesesi fırka için matlûbdur.

Bu emniye-i mühimmenin husûlü mukâbil bir hüsn-i niyete vâ-bestedir; anâsırdan her biri insaf ve adalet dairesinde düşünerek diğer unsurların hakkını teslim etmek gibi bir mürüvvet izhâr eylemekten çekinmezse matlûb olan ahenk ve vakar süratle husûl-pezîr olur. İttihad ve Terakki Fırkası böyle bir netice-i vifâk ve ittihadı vücuda getirmekten başka bir emel beslemez; her hakikî vatanperver de bunu arzu eder ve etmelidir. Yoksa herkes hak ve insafi çiğneyerek esassız meddeayât ve mütaalabâta kıyâm edecek olursa, bi'l-iltizâm sû-i niyet izharında ısrar eylerse memleketimizde hükümet gayet müşkül bir mevkide kalarak isti'mâl-i kuvvet gibi her suretle muzırr ve gayr-i müş'ir tedâbir ittihazında muztar bulunur.

Hilmi Paşa kabinesinin programında bu mesele-i mühimmenin hakkıyla takdir edilerek kendisine gayet muvafık bir hatt-ı hürriyet tayin etmiş olduğunu gördüğümüzden takdirâtımızı izhâr ve netâicine intizâr eyleyiz.

[Çevrimyazı: Çiğdem Önal Emiroğlu]